

לך לך: שונא מתנות יחיה

בראשית פרשת לך לך פרק יב

(יג) אמרי נא אחתי את למען ייטב לי בעבורך ותתה נפשי בגלגלך:

רש"י בראשית פרשת לך לך פרק יב

למען ייטב לי בעבורך - יתנו לית מתנות:

בראשית פרשת וירא פרק כ

(יד) ויקח אבימלך צאן ויבקר ועבדים ושפחות ויתן לאברהם וישב לו את שרה אשתו:

רש"י בראשית פרשת וירא פרק כ

ויתן לאברהם - כדי שיתפייס ויתפלל עליו:

פרקי דרבי אליעזר פרק טז

זקן ביתו של אברהם היה עבדו אליעזר. ומאין היה עבדו, אלא כיון שיצא מאור כשדים עמדו כל גדולי הדור ונתנו לו מתנות, ועמד נמרוד וכתב את עבדו אליעזר לאברהם.

בראשית פרשת לך לך פרק יד

(כג) אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מקל אשר לך ולא תאמר אני העשיתי את אברהם:

רש"י בראשית פרשת לך לך פרק יד

ואם אקח מכל אשר לך - ואם תאמר לתת לי שכרד מבית גנזיך, לא אקח:

שפתי חכמים בראשית פרשת לך לך פרק יב פסוק יג

וא"ת דמשמע שאברהם רצה במתנות, והא לקמן גבי מלך סדום אמר (יד כג) אם מחוט ועד שרוך נעל לא אקח, אף על פי שמן הדין היה שלו שהרי נטלו מן המלכים אפילו הכי לא רצה במתנות, כל שכן במתנות חנם שאינו רוצה דכתיב (משלי טו כז) שונא מתנות יחיה. ונ"ל דמתנה מועטת רצה, על דרך כל הרוצה ליהנות יהנה כאלישע (ברכות י ב) דהיינו אכילה ושתיה ופונדק, והא ראייה דלקמן (יד כא) כתיב והרכוש קח לך והשיב לו אברהם הרימותי ידי וגו' ולא תאמר אני העשיתי את אברהם: ועוד י"ל דהנשים חומדות ממון ולכך אמר לה אמרי נא וגו' כדי לפייסה, אבל לא היה בדעתו ליקח ממנו. ועוד י"ל דעכשיו לא היה לו עושר לכך היה נוטל מתנות כמו שפירש רש"י לקמן (יג ג) בפסוק וילך למסעיו, לפרוע הקפותיו, אבל גבי מלך סדום היה לו עושר משום הכי אפילו מה שהיה מן הדין ליטול לא נטל משום שונא מתנות יחיה וק"ל:

גור אריה בראשית פרשת לך לך פרק יב

ואם תאמר ואברהם למה קבל מתנות, והלא כתיב (משלי טו, כז) "שונא מתנות יחיה", ועוד אברהם עצמו אמר "אם מחוט ועד שרוך נעל וגו'" (להלן יד, כג), ומה אם בדבר שטרה בו והציל אותם לא רצה ליקח כל שכן בדבר שלא טרה, מיהא קושיא זאת יש לתרץ כמו שנפרש לקמן (יד, כג, אות לט) דאין זה בכלל "ואברכך" (לעיל יב, ב), כיון דמלך סדום נתן לו בשביל שהציל אותו, אבל כאן שנתן לו פרעה מדעתו לכבודו, זה הוי שפיר בכלל "ואברכך". ועוד קשיא שאמר לאשתו שתאמר "אחי הוא" כדי שיתנו לו מתנות, ונראה שאברהם היה מתיירא כי פריצי הדור יהרגו אותו על

דבר אשתו, כי יפה היא, לכך אמר 'אמרי לי אחותי את', ובודאי חשובי המדינה לא יקחו אותך בחזקה, שאין אדם חשוב עושה זה, והחשובים אדרבא יכבדו אותי, שכל אחד ואחד יחשוב שאתן אותך לו לאשה, ובשביל זה אהיה חשוב גם כן נגד הפריצים כשיראו שהגדולים והשרים יכבדו אותי בשביל שרה, ולא יעשו רעה לי, כי אין דרך לעשות רע לחשוב. ומפני זה אמרו (ע"ז כט.) שהמסתפר מן הגוי יהיה רואה במראה, שיהיה נראה חשוב, ולא יזיק לו הגוי. ובשביל זה יתורץ גם כן למה היה גורם אברהם שתלקח לפרעה, ואיך הורשה לו דבר זה, אלא אברהם חשב כי הפריצים והפחותים עושים זה להרוג על דבר האשה, והחשובים אינם עושים זה, ועתה כשיהיה נחשב בין החשובים לשלוח לו מתנות ויכבדו אותו - גם הפחותים יהיו יראים ממנו, ולא חשב אברהם כי המלך פורץ לו גדר (עפ"י סנהדרין כ ע"ב) לעשות מה שירצה, והשתא לא היה דעתו על המתנות רק שיהיה ניצול, וזהו "למען יטב לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך":

רמב"ם הלכות זכיה ומתנה פרק יב הי"ז

הצדיקים הגמורים ואנשי מעשה לא יקבלו מתנה מאדם, אלא בוטחים בה' ברוך שמו לא בנדיבים, והרי נאמר ושונא מתנות יחיה

רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ג הי"א

מעלה גדולה היא למי שהוא מתפרנס ממעשה ידיו, ומדת חסידים הראשונים היא, ובזה זוכה לכל כבוד וטובה שבעולם הזה ולעולם הבא שנאמר יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא שכולו טוב.

שולחן ערוך חושן משפט הלכות מתנה סימן רמט ס"ד

מדת ד' { חסידות שלא לקבל מתנה, אלא לבטוח בהשם שיתן לו די מחסורו, שנאמר: } ד { ושונא מתנות יחיה. (משלי טו, כז).

רלב"ג משלי פרק טו

ואמנם מי שהוא שונא גם המתנות ולא ירצה ללקח' מהאנשים יחיה ויתקיים לפי שהוא בוטח בש"י ואינו נשען על מתנות האנשים:

סמ"ע סימן רמט סק"ה

ושונא מתנות יחיה. פסוק הוא [במשלי ט"ו [כ"ז]] ודריש לה הגמרא כן בריש פ"ג דקדושין [נ"ט ע"א]. וכונת חז"ל דדרך בני אדם להיות להוט אחר ממון בסוברם להחיות נפשו ונפש ביתו, וקאמר דאדרבה שונא מתנות יחיה, **כי הלהוט אחר מתנות צריך להחניף הבריות (ואינן מוכיחין) [ואינו מוכיחן] על מעשיהם הרעים שרואה בהם, ועיין פרישה [סעיף ה']**

רבנו יונה (משלי טו, כז) - "והנה זאת המדה גדר להרחקת החמדה ותציל ממוקשי החנופה".

רש"י משלי -

מאחר שהוא שונא מתנות כ"ש ששונא את הגזל